

5.

CIVILNI GUBICI NA PODRUČJU KOTARA GLINE I BANIJE 1941. PREMA REVIDIRANOM POPISU „ŽRTVE RATA 1941–1945“ IZ 1964. GODINE

Dragan Cvetković

UDK: 314.116-026.24(497.5 Glina)“1941/45“

Kategorizacija: Izvorni znanstveni rad

Sažetak ► Rad predstavlja pokušaj da se na osnovu delimično revidiranog popisa „Žrtve rata 1941–1945“, iz 1964. godine, kvantitativno odrede civilni gubici regiona Banije / Banovine u prvoj godini rata. Sagledana je nacionalna, polna, starosna i profesionalna struktura stradalih civila, prikazane su okolnosti njihovog stradanja, a sve to je smešteno u kontekst stradanja stanovništva NDH. Posebna pažnja posvećena je gubicima kotara Glina, koji su predstavljali polovinu stradalih civila Banije 1941. godine.

Summary ► This paper is an attempt to provide a quantitative assessment of civilian losses in the Banija/Banovina region during the first year of the 1941–1945 war, based on the partially revised list of victims compiled in 1964. It looks at the ethnic, gender, age, and professional/educational breakdowns of the civilian fatalities, as well as the circumstances of death, all placed within the context of overall population losses in the Independent State of Croatia. Special attention is given to losses in Glina district, as these represent half of all civilian fatalities in Banija during 1941.

Ključne riječi ► NDH, Banija, Glina, 1941. godina, gubici, stradanje, civili, nacionalnost, Srbi, Hrvati, pol, profesija.

Key words ► Independent State of Croatia, Banija, Glina, 1941, losses, deaths, civilians, nationality/ethnicity, Serbs, Croats, gender, profession.

<https://doi.org/10.17234/9789533792972.20>

Region Banije ili Banovine spada u one delove Hrvatske koji su imali nesreću da u dvadesetom veku dva puta teško postradaju u ratnim dešavanjima. Prvi put sredinom veka¹ u ratu koji je zahvatio

čitav svet, pa i zemlju u kojoj se nalazi, a drugi put prilikom raspada SFR Jugoslavije krajem veka, kada se opet gotovo cela država, ili bar njen veći deo, našao u ratu. Tema rada je stradanje civilnog stanovništva regiona Banije sa posebnim uvidom u stradanje njene opštine, tadašnjeg kotara, Gline, u prvoj godini Drugog svetskog rata. Kolektivno sećanje stanovnika na stradanje u tom ratu bitno je uticalo, pored ostalih razloga, na stradanje u potonjem ratu, pedeset godina kasnije.

Cilj je ovog rada da se istraže civilne žrtve rata 1941–1945. na teritoriju opštine Glina i cele Banije prema administrativnoj podeli iz 1964. godine, kada je napravljen popis „Žrtve rata 1941–1945.“² Istraživanje je ostvareno prema delimično revidiranim podacima iz pomenutog popisa. U analizi stradalih civila ove teritorije, sagledana je njihova nacionalna, polna, starosna i profesionalna struktura, prikazane su okolnosti njihovog stradanja, te je sve smešteno u kontekst stradanja stanovništva NDH. U radu je prikazano stradanje tokom 1941. godine, a prikazivanje broja stradalih naredne godine, kao i ukupnog broja stradalih je dato u svrhu poređenja i isticanja gubitaka tokom posmatranog perioda. Popis je uzet kao osnova za istraživanje jer je i pored svih nedostataka najpotpuniji. Pored pitanja *koliko je stradalih*, podjednako je značajno i pitanje *šta pokazuju rezultati popisa, odnosno kakava je unutrašnja struktura stradalih*. Statistički metod, koji u radu preovlađuje, može dovesti do dehumanizacije žrtve njenim svođenjem na prost broj, ali je nephodan pošto otvara nove mogućnosti za potpune sagledavanje stradanja civila Banije, kao i opštine Glina. Iza svakog iznetog broja, ma koliko on bio veliki, stoji pojedinačna žrtva sa imenom i ličnom istorijom, te svaki broj treba posmatrati kao zbir jedne i još jedne, pa još jedne ... osobe odnosno žrtve.

Geografski položaj i demografska struktura populacije Banije i opštine Glina bitno su uticali na ratna deša-

vanja na ovom prostoru, a samim tim i na problem stradanja njihovog stanovništva. Banija predstavlja jednu od manjih oblasti novoformirane države, u kojoj je živelo 3,20% stanovništva NDH. U pet kotara, kasnijih opština (prema administrativnoj podeli iz 1964. godine), koje je obuhvatala Banija, nalazilo se 34.955 domaćinstava u kojima je prosečno živelo 5 članova³ raspoređenih u 337 naselja (Baza ZR). Sisak je bio jedini grad sa više od 10.000 i Petrinja jedino naselje sa više od 5.000 stanovnika. Glina je bila najveća opština Banije i u njoj je živela četvrtina (25,67%) njene populacije, do j u Petrinji živelo 21,55%, Sisku 21,52%, Kostajnici 16,33% i Dvoru 14,92%.⁴ Na Baniji je živelo 51,95% Srba, 46,79% Hrvata, 0,22% Jevreja, 0,13% Muslimana i 0,90% pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti i ona je bila najbliža oblast Zagrebu na kojoj su Srbi živeli u većem broju kompaktno nastanjeni. Srbi Banije su predstavljali 5,12% svih Srba iz NDH, dok su Hrvati činili 3,10% sunarodnika u novoproglašenoj državi. Iako su predstavljali polovinu stanovništva teritorije, Srbi nisu bili ravnomerno raspoređeni po njoj. Činili su 88,23% stanovništva opštine Dvor, 66,91% Gline, 65,83% Kostajnice, 45,08% Petrinje i svega 5,31% populacije opštine Sisak. Od Srba sa Banije 33,07% je živelo u opštini Glina, 25,34% u Dvoru, 20,70% u Kostajnici, 18,70% u Petrinji i 2,20% u Sisku.⁵ U 72 naselja opštine Glina (Baza ZR) živelo je 8.009 domaćinstava (22,91% domaćinstava Banije), a prosečno ih je činilo 5,71 članova.⁶ U Glini je živelo 66,91% Srba, 32,40% Hrvata⁷ i 0,69% pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti.⁸

Masovni civilni gubici u NDH, naročito 1941. i 1942. godine, koji pre svega imaju etničko i konfesionalno obeležje, sastavni su deo konfliktnih strategija aktera okupacije i kolaboracije odnosno otpora okupaciji i kolaboraciji s vrlo različitim ideološkim, političkim i nacionalnim predznakom. Vođen na celoj teritoriji NDH, rat je pogodio civilno stanovništvo u svim njenim delovima, ali ne u jednakoj meri. Jedan od regiona NDH u kojem su civili stradali u većem omeru je bila Banija. Personalnom identifikacijom stradalih do sada je utvrđeno da je sa teritorije Banije život izgubilo 17.623 osobe koje se svrstavaju u kategoriju civila, a koji su poticali iz 315 naseljenih mesta ovog regiona. Stradali civili Banije predstavljaju 5,41% svih civila NDH koji su izgubili život tokom rata, što je 1,69 puta više od njihovog učešća u populaciji. Civilno stanovništvo Banije je stradalo tokom čitavog rata, ali stradanje nije bilo ravnomerno, kako prema učešću u ukupnim gubicima NDH, tako ni po dinamici stradanja.

Tabl. 1. Gubici civila regiona NDH prema godini stradanja

NDH – civili	ukupno	1941	%	1942	%
Banija	17.623	4.119	23,37	6.049	34,32
%	5,41	4,78	//	4,76	//
ostatak NDH	307.807	82.073	26,66	121.122	39,35
%	94,59	95,22	//	95,24	//
ukupno	325.430	86.192	26,48	127.171	39,08

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Učešće stradalih civila sa Banije u ukupnim gubicima civila NDH u prve dve godine rata bilo je konstantno 1,49 puta veće od zastupljenosti regiona u populaciji. Početak rata se pokazao kao najpogubniji po njeno stanovništvo Banije. U prvih 21 mesec trajanja rata život je izgubilo 57,69% njenih civila. Mesečna stopa smrtnosti civila pokazuje približnu ravnomernost u stradanju tokom prve dve godine rata (2,60% godine naspram 2,86%), tako da je realno stradanje u drugoj godini bilo 1,10 puta veće nego u 1941. godini. Stradanje civilnog stanovništva Banije nije bilo jednako u svim njenim delovima, niti je ono bilo ravnomerno tokom rata.

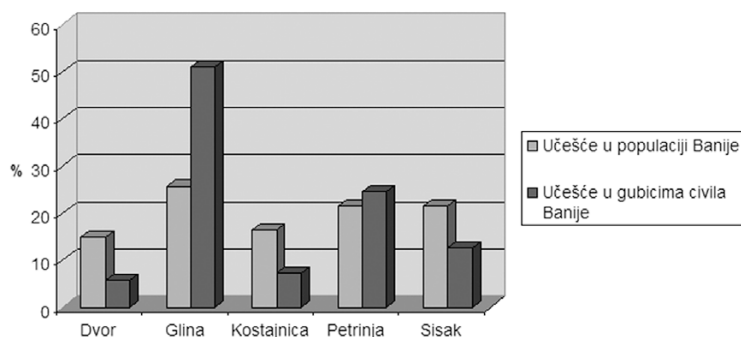
Tabl. 2. Gubici civila Banije prema godini stradanja

Banija – civili	ukupno	1941	%	1942	%
Dvor	1.923	237	12,32	894	46,49
%	10,91	5,75	//	14,78	//
Glina	4.496	2.061	45,84	795	17,68
%	25,51	50,04	//	13,14	//
Kostajnica	3.341	298	8,92	1.620	48,49
%	18,96	7,23	//	26,78	//
Petrinja	3.485	1.009	28,95	1.289	36,99
%	19,77	24,50	//	21,31	//
Sisak	4.378	514	11,74	1.451	33,14
%	24,84	12,48	//	23,99	//
ukupno	17.623	4.119	23,37	6.049	34,32

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Kao najveći na Baniji, glinski kotar se našao prvi na udaru. Iz opštine (tadašnjeg kotara) Glina potiče 50,04% svih stradalih civila Banije 1941. godine, što je izuzetno veliko stradanje s obzirom da je tu živelo 25,67% njene populacije. Gubici koje je pretrpela opština Glina u 1941. godini su 2,89 puta veći od gubitaka svih ostalih opština Banije zajedno. Ostale opštine imaju daleko manje učešće među stradalim civilima Banije 1941. go-

Banija 1941. - gubici civila po opštinama

Grafikon 1.

dine, od 24,50% Petrinje, što je 1,14 puta veće stradanje od zastupljenosti u populaciji regiona, do 5,75% Dvora, što je 2,59 puta manje stradanje od zastupljenosti u populaciji regiona. Od svih stradalih civila Gline 45,84% je izgubilo život tokom prve godine rata. Poređenje civilnih žrtava opštine Glina u prve dve godine rata pokazuje prave razmere njihovog stradanja. Broj stradalih civila 1941. godine je 2,59 puta veći nego u narednoj godini, ali je zbog kraćeg perioda stradanja u 1941. godini (9 meseci), stvarni gubitak bio 3,44 puta veći.⁹ Dinamika stradanja u ostalim opštinama regiona pokazuje realni rast stradanja u drugoj godini rata (u Kostajnici 4,09 puta, Dvoru 2,84 puta i Sisku 2,12 puta) ili njegovu stagnaciju (Petrinja).

Tokom rata na Baniji stradali su pripadnici svih nacionalnosti, ali njihovo stradanje nije bilo jednako. Na zamišljenoj liniji koja spaja Zagreb sa Sarajevom, Banija se nalazi kao prva teritorija na kojoj Srbi čine značajni deo populacije, te se kao takva našla na udaru režima koji je planirao da na različite načine smanji njihov udeo u stanovništvu države. Srbi čine 91,03% stradalih civila Banije, što je izuzetno veliko stradanje s obzirom da su u populaciji učestvovali sa 51,95%. Po broju stradalih ih

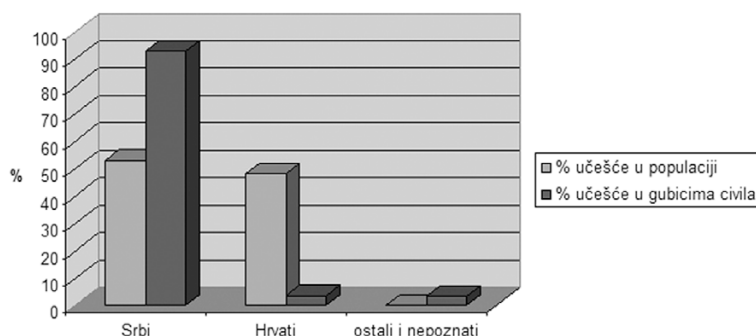
slede Hrvati sa učešćem od 7,09%, dok je pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti (najviše Jevreja i Roma) među civilima bilo 1,88%. Stradanje različitih nacionalnosti nije bilo jednako niti ravnomerno tokom rata. U prve dve godine rata život je izgubilo 59,64% od svih stradalih Srba Banije, 25,86% Hrvata i čak 83,73% pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti. Stopa smrtnosti je kod civila srpske nacionalnosti u ovom periodu bila ujednačena, dok je kod Hrvata i pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti bila u opadanju.

Tabl. 3. Nacionalna struktura stradalih civila Banije

Banija – civili	ukupno	1941	%	1942	%
Srbi	16.042	3.823	23,83	5.744	35,81
%	91,03	92,81	//	94,96	//
Hrvati	1.249	150	12,01	173	13,85
%	7,09	3,64	//	2,86	//
ostali i nep.	332	146	43,97	132	39,76
%	1,88	3,54	//	2,18	//
ukupno	17.623	4.119	23,37	6.049	34,32

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Banija 1941. - stradali civili po nacionalnostima

Grafikon 2.

Težnja režima NDH da se reši Srba, kao neprijateljskog elementa, Jevreja i Roma kao rasno inferiornih, doveli su izrazite disproporcije u stradanju stanovništva Banije u prvoj godini rata. Srbi čine 92,81% stradalih, Hrvati 3,64% i pripadnici ostalih i nepoznatih nacionalnosti 3,55%. Stradanje civila srpske nacionalnosti sa Banije u prvoj godini rata bilo je 1,79 puta veće od njihove zastupljenosti u populaciji regiona. Gubici pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti su u prvoj godini rata bili 2,83 puta veći od njihove zastupljenosti u populaciji Banije, dok je stradanje civila hrvatske nacionalnosti bilo 12,85 puta manje. Odnos u broju stradalih civila srpske i hrvatske nacionalnosti na Baniji 1941. godine bio je 25,50:1, ali s obzirom na učešće u populaciji regiona ova dva naroda, gubitak Srba bio je realno 22,97

nosti i njihovo stradanje je u svim opštinama bilo iznad njihove zastupljenosti u opštinskoj populaciji, dok su gubici civila hrvatske nacionalnosti u svim opštinama bili višestruko manji, u Glini 27,93 puta.

Talas nasilja nad srpskim civilnim stanovništvom je u prvoj godini više pogodio područja Banije bliža Zagrebu. Teror je sproveden bez obzira na njihovu brojnost. Na udaru su se našle opštine Glina, u kojoj je živio najveći deo srpske zajednice sa Banije (33,07%) i Sisak, u kome je živio najmanji deo Srba (2,20%). Tako je gubitak Srba iz Siska 1941. bio 4,59 puta veći od udela srpskog nacionalnog korpusa sa Banije koji je živio u toj opštini, gubitak Srba iz Gline i Petrinje je bio 1,59 odnosno 1,27 puta veći, dok je gubitak Srba iz Dvora i Kostajnice bio 4,26 odnosno 2,73 puta manji. U poređenju sa

Tabl. 4. Nacionalna struktura stradalih civila po opštinama Banije

Banija-civili 1941.	ukupno	Dvor	%	Glina	%	Kostajnica	%	Petrinja	%	Sisak	%
Srbi	3.823	227	5,94	2.009	52,55	290	7,58	911	23,83	386	10,10
%	92,81	95,78	//	97,48	//	97,31	//	90,29	//	75,10	//
Hrvati	150	10	6,67	24	16,00	4	2,67	64	42,67	48	32,00
%	3,64	4,22	//	1,16	//	1,34	//	6,34	//	9,34	//
ostali i nep.	146	--	--	28	19,18	4	2,74	34	23,29	80	54,79
%	3,54	--	//	1,36	//	1,34	//	3,37	//	15,56	//
ukupno	4.119	237	5,75	2.061	50,04	298	7,23	1.009	24,50	514	12,49

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

puta veći. Srbi sa Banije predstavljaju 5,79% gubitaka civila njihovih sunarodnika iz NDH 1941. godine, što je 1,13 puta veći udeo u gubicima ove nacionalnosti od udela u nacionalnom korpusu dela srpskog naroda koji je živio na Baniji. U gubicima sunarodnika iz NDH, civila hrvatske nacionalnosti sa Banije predstavljaju 4,93%, što je 1,59 puta veće učešće od njihovog učešća u hrvatskom nacionalnom korpusu.

Pored razlika koje su postojale među opštinama Banije u broju stradalih civila tokom 1941. godine, svima je zajedničko bilo izuzetno veliko učešće Srba u gubicima. U četiri od pet opština Banije učešće Srba u gubicima civila bilo je iznad 90%, maksimalno u Glini 97,48%. Gubitak Srba u Glini je bio 1,46 puta veći od njihovog učešća u stanovništvu opštine, u Kostajnici 1,48 puta, Petrinji 2 puta i Dvoru 1,08 puta. Najveće gubitke su pretrpeli Srbi iz Siska čije je učešće u stradanju civila bilo 14,12 puta veće od njihovog učešća u stanovništvu opštine. U Sisku su značajno učešće među stradalima od 15,56% imali pripadnici ostalih i nepoznatih nacional-

stradanjem sunarodnika iz ostalog dela Banije 1941. godine, a s obzirom na udeo u nacionalnom korpusu regiona koji su predstavljali, Srbi iz Siska su pretrpeli 4,99 puta veće stradanje od ostalih, dok su gubici Srba iz Gline bili 2,24 puta veći. U gubicima civila hrvatske nacionalnosti sa Banije, gubici Hrvata iz Gline su neznatno manji (1,11 puta) od udela koji su ostvarivali u nacionalnom korpusu regiona.

Tabl. 5. Nacionalna struktura stradalih civila Banije prema godinama stradanja

Glina – civili	ukupno	1941	%	1942	%
Srbi	4.256	2.009	47,20	700	16,45
%	94,66	97,48	//	88,05	//
Hrvati	142	24	16,90	34	23,94
%	3,16	1,16	//	4,28	//
ostali i nep.	98	28	28,57	61	62,24
%	2,18	1,36	//	7,67	//
ukupno	4.496	2.061	45,84	795	17,68

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Dinamika stradanja nacionalnosti u glinskoj opštini nije bila jednaka kod svih. Kao primarni neprijatelj režima NDH, Srbi Gline su se u 1941. našli na njegovom udaru više od ostalih naroda. Udeo civila srpske nacionalnosti stradalih u 1941. bio je 2,79 puta veći od udela stradalih Hrvata i 1,65 puta veći od udela pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti. U Glini je 63,65% Srba i 90,81% pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti izgubilo život u prve dve godine rata, dok je u istom periodu stradalo 40,84% Hrvata. Stopa smrtnosti u 1941. godini, u odnosu na narednu godinu, nije bila jednaka kod svih nacionalnosti. Stradanje Srba prve godine rata u odnosu na narednu bilo je 2,87 puta veće, ali s obzirom na kraći period, stradanje u njoj realno bilo je 4,30 puta veće. Realni gubici Hrvata su u drugoj godini bili za nijansu veći nego u prvoj, dok su kod pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti u 1942. godini bili 1,64 puta veći. Srbi iz Gline predstavljaju jedine žrtve među civilima opštine u prvoj godini rata, da bi se u narednoj godini, pored izrazite dominantnosti Srba u gubicima civila, povećalo učešće u gubicima civila pripadnika hrvatske i ostalih i nepoznatih nacionalnosti, 3,69 odnosno 5,64 puta u odnosu na 1941. godinu.

Totalni rat kakav se vodio na teritoriji NDH pogodio je civilno stanovništvo u svim njenim delovima i prouzrokovao je stradanje pripadnika oba pola, kao i pripadnike svih starosnih uzrasta. Polna i starosna struktura civilnih gubitaka stanovništva Banije nisu bile jednake u svim opštinama, kao što nije bila jednaka kod svih nacionalnosti zastupljenih u gubicima civila regiona.

Tabl. 6. Polna struktura stradalih civila Banije

Banija – civili 1941.	ukupno	muški	%	ženski	%
Dvor	237	190	80,17	47	19,83
%	5,75	5,75	//	5,77	//
Glina	2.061	1.666	80,84	395	19,16
%	50,04	50,41	//	48,52	//
Kostajnica	298	262	87,92	36	12,08
%	7,23	7,93	//	4,42	//
Petrinja	1.009	767	76,02	242	23,98
%	24,50	23,21	//	29,73	//
Sisak	514	420	81,71	94	18,29
%	12,48	12,71	//	11,55	//
ukupno	4.119	3.305	80,24	814	19,76

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Tabl. 7. Polna struktura stradalih civila Banije po nacionalnostima

Banija – civili 1941.	ukupno	muški	%	ženski	%
Srbi	3.823	3.109	81,32	714	18,68
%	92,81	94,07	//	87,71	//
Hrvati	150	107	71,33	43	28,67
%	3,64	3,24	//	5,28	//
ostali i nep.	146	89	60,96	57	39,04
%	1,43	2,69	//	7,02	//
ukupno	4.119	3.305	80,24	814	19,76

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Tabl. 8. Starosna struktura stradalih civila Banije

Banija 1941.	ukupno	Glina	%	ostali deo B.	%
do 14	505	272	53,86	233	46,14
%	12,26	13,20	//	11,32	//
15 do 24	618	326	52,75	292	47,25
%	15,00	15,82	//	14,19	//
25 do 34	776	392	50,51	384	49,49
%	18,84	19,02	//	18,66	//
35 do 44	889	441	49,61	448	50,39
%	21,58	21,40	//	21,77	//
45 do 54	592	286	48,31	306	51,69
%	14,37	13,88	//	14,87	//
55 do 64	391	217	55,50	174	44,50
%	9,49	10,53	//	8,45	//
preko 65	209	91	43,54	118	46,46
%	5,07	4,41	//	5,73	//
nepozn.	139	36	25,90	103	74,10
%	3,37	1,75	//	5,00	//
ukupno	4.119	2.061	50,04	2.058	49,96

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Od početka rata, na Baniji su stradali pripadnici oba pola. Žene čine petinu stradalih (19,76%) civila Banije, a u istom omeru su zastupljene u gubicima civila u Dvoru, Glini i Sisku, u Petrinji su činile blizu četvrtine stradalih, dok ih je u Kostajnici bilo za trećinu manje od proseka. Najveći deo stradalih žena poticao je iz Gline i Petrinje. Zastupljenost polova u gubicima civila različitih nacionalnosti sa teritorije Banije nije bila jednaka. Tretirajući Srbe kao primarnog neprijatelja u NDH, ustaški režim se u početku koncentrisao na uništavanje njihovog muškog dela stanovništva kao potencijalnih protivnika i ka-

snije ustanika, tako da su u prvoj godini rata žene među stradalim civilima srpske nacionalnosti predstavljale nešto manje od petine gubitaka, što je bilo dvostruko manje od ukupnog učešća žena u gubicima ove nacionalnosti.¹⁰ Od svih stradalih muškaraca civila srpske nacionalnosti sa Banije, 1941. je izgubilo život 32,18%, dok je u istom periodu stradalo 11,19% njihovih sunarodnika. Za razliku od njih, žene su među stradalim civilima hrvatske nacionalnosti činile nešto više od četvrtine gubitaka, što je odgovaralo njihovom učešću u potonjem periodu.¹¹ Najveću zastupljenost žene su imale u gubicima ostalih i nepoznatih nacionalnosti kod kojih su činile gotovo dve petine stradalih.

Starosna struktura stradalih civila Banije 1941. godine pokazuje za nijansu veće učešće u gubicima uzrasta između 15 i 44 godina starosti, 55,42% nego što su ti uzrasti zastupljeni u populaciji Savske banovine.¹² Njihovo učešće u gubicima civila nije bilo jednako na čitavoj Baniji i izraženije je bilo među stradalima opštine Glina u kojoj su činili 56,24% gubitaka, dok su u ostalim delovima predstavljali 54,62% stradalih civila. Starosna struktura stradalih civila nije bila jednaka kod svih nacionalnosti. Kod stradalih Srba sa Banije, koji su uništavani u totalu, prisutni su u gubicima pripadnici svih starosnih grupa, ali sa najvećim delom stradalih iz uzrasta 25 do 44 godina (41,37%), dok su među stradalim Hrvatima najzastupljenije starosne grupe 15 do 34 godina koje čine polovinu gubitaka ove nacionalnosti (47,33%). Učešće stradalih uzrasta 15 do 24 godina u gubicima civila hrvatske nacionalnosti je bilo dvostruko veće (1,87 puta) od učešća njihovih vršnjaka srpske nacionalnosti.

Rat kakav je vođen na teritoriji NDH pogodio je pripadnike svih profesija koje su zastupljene u društvu, ali ne u jednakoj meri. Na socijalno-ekonomsku strukturu stradalih civila sa teritorije Banije prvenstveno je uticala profesionalna struktura predratnog stanovništva, koja nije bila jednaka u svim njenim delovima, ali je sve karakterisala visoka zastupljenost poljoprivrednika. Razlike su postojale između gradskih i ruralnih područja regiona, kao i među nacionalnostima koje su živele na Baniji. Gubici različitih profesionalnih grupa među civilima Banije nije bilo jednako po intenzitetu i dinamici stradanja, kako u regionu, tako i u okviru njegovih delova, odnosno opština. Takođe, ni različite nacionalnosti nisu imale istu profesionalnu strukturu stradalih.

Tabl. 9. Profesionalna struktura stradalih civila Banije prema godini stradanja

Banija	ukupno	1941	%
poljoprivrednici	7.578	2.363	31,18
%	43,00	57,37	//
privrednici	494	224	45,34
%	2,80	5,44	//
radnici	592	250	42,23
%	3,36	6,07	//
vojska, policija,	53	23	43,40
%	0,30	0,56	//
službenici, stručnjaci ¹³	394	182	46,19
%	2,23	4,42	//
slobodne profesije	16	12	75,00
%	0,09	0,29	//
izdržavana lica	6.981	742	10,63
%	39,61	18,01	//
učenici i studenti ¹⁴	947	156	16,47
%	5,37	3,79	//
ostala zanimanja	47	30	63,83
%	0,27	0,73	//
lični prihodi	72	34	47,22
%	0,41	0,82	//
nezaposleni	14	4	28,57
%	0,08	0,10	//
nepoznatih zanim.	433	89	20,55
%	2,46	2,16	//
ukupno	17.623	4.119	23,37

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Tabl. 10. Profesionalna struktura stradalih civila Banije po opštinama

Banija 1941.	ukupno	Glina	%	ostali deo Banije	%
poljoprivrednici	2.363	1.252	52,98	1.111	47,02
%	57,37	60,75	//	53,98	//
privrednici	224	130	58,03	94	41,97
%	5,44	6,31	//	4,57	//
radnici	250	103	41,20	147	58,80
%	6,07	5,00	//	7,14	//
vojska, policija,	23	9	39,13	14	60,87
%	0,56	0,44	//	0,68	//
službenici stručnjaci	182	82	45,05	100	54,95
%	4,42	3,98	//	4,86	//
slobodne profes.	12	8	66,67	4	33,33
%	0,29	0,39	//	0,19	//
izdržavana lica	742	352	47,44	390	52,56
%	18,01	17,08	//	18,95	//
učenici i studenti	156	86	55,13	70	44,87
%	3,79	4,17	//	3,40	//
ostala zanimanja	30	7	23,33	23	76,67
%	0,73	0,34	//	1,12	//
lični prihodi	34	17	50,00	17	50,00

%	0,82	0,82	//	0,83	//
nezaposleni	4	3	75,00	1	25,00
%	0,10	0,14	//	0,05	//
nepoznata zanim.	89	12	13,48	77	
%	2,16	0,58	//	3,74	//
ukupno	4.119	2.061	50,04	2.058	49,96

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Poljoprivrednici su tokom čitavog rata predstavljali pojedinačno najbrojniju profesionalnu grupu u gubicima civila Banije. Ukupne gubitke civila regiona karakteriše velika zastupljenost izdržavanih lica koji su činili dve petine stradalih, što nije bio slučaj sa stradalima 1941. godine, među kojima ova profesionalna grupa ima 2,20 puta manje učešće i čini manje od petine stradalih. Sve ostale profesionalne grupe, izuzev učenika i studenata, imale su gotovo dvostruko veću zastupljenost u gubicima prve godine rata nego u ukupnim gubicima. Takođe ni dinamika stradanja profesionalnih grupa nije bila ista. U prvoj godini rata život je izgubila trećina poljoprivrednika, deseti- na izdržavanih lica, ali i tri četvrtine pripadnika slobodnih profesija, dve trećine pripadnika ostalih profesija (najve-

ćim delom sveštenika), kao i između dve petine i polovi- ne radnika, privrednika, službenika i stručnjaka.

Različita socijalno-ekonomska struktura stanovništva Banije u njenim delovima je uslovlila i različitu profesionalnu strukturu stradalih civila u opštinama koje su sačinjavale region na početku rata. U svim delovima Banije poljoprivrednici su činili najveći deo stradalih, time što je njihovo učešće u opštini Glina bilo nešto izraženije nego u ostalom delu Banije, kao što je bilo i izraženije učešće u gubicima privrednika, učenika i studenata i pripadnika slobodnih profesija. Pojedine profesije su u gubicima civila glinske opštine 1941. godine bile daleko zastupljenije nego što su realno imale učešće u populaciji,¹⁵ pa su tako službenici i stručnjaci sa pripadnicima vojske i policije, pretrpeli 8,65 puta veće gubitke, privrednici 3,36 puta, radnici 1,31 put, što je uz stradale pripadnike slobodnih profesija i učenika i studenata bio nenadoknadiv gubitak u slabo pismenoj sredini poput glinskog kotara.¹⁶

Profesionalna struktura stradalih civila Banije različitih nacionalnosti odraz je drugačijeg konteksta njihovog stradanja, uz uvažavanje razlika koje su među njima po-

Tabl. 11. Profesionalna struktura stradalih civila Banije po nacionalnostima

Banija 1941.	ukupno	Srbi	%	Hrvati	%	ostali i nepoznati	%
poljoprivrednici	2.363	2.322	98,26	38	1,61	3	0,13
%	57,37	60,74	//	25,33	//	2,05	//
privrednici	224	202	90,18	13	5,80	9	4,02
%	5,44	5,29	//	8,67	//	6,16	//
radnici	250	222	88,80	23	9,20	5	2,00
%	6,07	5,81	//	15,33	//	3,42	//
vojska, policija	23	23	100,0	--	--	--	--
%	0,56	0,60	//	--	//	--	//
službenici, stručnjaci	182	170	93,41	7	3,84	5	2,75
%	4,42	4,45	//	4,67	//	3,42	//
slobodne profesije	12	11	91,67	1	8,23	--	--
%	0,29	0,29	//	0,67	//	--	//
izdržavana lica	751	652	86,82	48	6,39	51	6,79
%	18,23	17,05	//	32,00	//	34,93	//
učenici i studenti	156	133	85,26	5	3,20	18	11,54
%	3,79	3,48	//	3,33	//	12,33	//
ostala zanimanja	30	20	66,67	3	10,00	7	23,33
%	0,73	0,52	//	2,00	//	4,79	//
lični prihodi	34	32	94,12	1	2,94	1	2,94
%	0,82	0,84	//	0,67	//	0,68	//
nezaposleni	4	3	75,00	1	25,00	--	--
%	0,10	0,08	//	0,67	//	--	//
nepoznata zanim.	89	32	35,95	10	11,23	47	52,81
%	2,16	0,84	//	6,70	//	32,19	//
ukupno	4.119	3.823	92,81	150	3,64	146	3,54

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

stojale u profesionalnoj strukturi predratnog društva. Označen kao neprijatelj novoformirane države, srpski narod je uništavan u totalu, s time što je u prvoj godini rata vidljiva tendencija ka eliminisanju intelektualnog vođstva, nacionalne elite u regionu i vojnosposobnih elemenata, dok su kod malobrojnijih stradalih civila hrvatske nacionalnosti u gubicima zastupljenije profesije za koje se smatralo da su bile naklonjenije partizanskom pokretu.

Tri petine gubitaka civila srpske nacionalnosti činili su poljoprivrednici, a značajan deo gubitaka 16,44% predstavljali su privrednici, radnici, službenici i stručnjaci, pripadnici slobodnih profesija, vojske i policije, što je daleko više od njihove zastupljenosti u društvu, dok su izdržavana lica činila tek šestinu gubitaka, daleko manje od realne zastupljenosti u društvu. Među stradalim civilima hrvatske nacionalnosti, najvećim delom, s razlogom ili ne, optuženih za pripadnost ili naklonjenost antifašističkom pokretu predvođenog komunistima, radnici su bili zastupljeniji 2,64 puta, slobodne profesije 2,31 puta, privrednici 1,64 puta nego iste profesionalne grupe među stradalim Srbima, dok su poljoprivrednici imali 2,40 puta manje učešće.

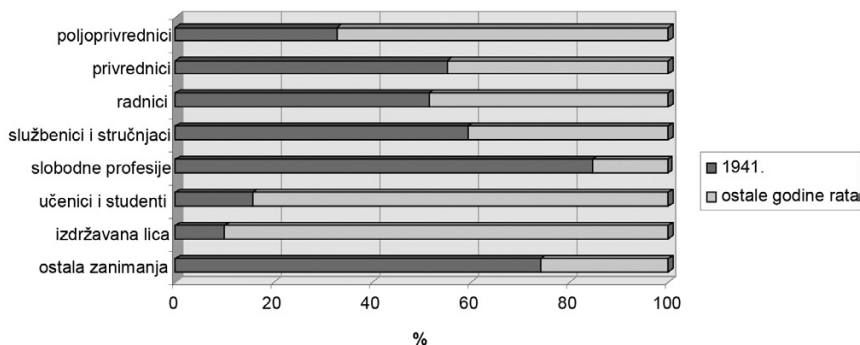
Kroz profesionalnu strukturu gubitaka Srba, kao daleko najbrojnije nacionalne grupe u gubicima Banije i Gline, kao njenog dela sa najvećim gubicima u 1941. godini, uočljiva je tendencija režima NDH da se izvrši „obezglavlivanje“ naroda kroz uništenje lokalne nacionalne elite na početku rata, da bi se kasnije lakše obračunali sa preostalim delom srpskog naroda.¹⁷

Tabl. 12. Profesionalna struktura stradalih civila Srba sa Banije prema godini stradanja

Banija, Srbi	ukupno	1941	%
poljoprivrednici	7.070	2.322	32,84
%	44,07	60,74	//
privrednici	366	202	55,19
%	2,28	5,29	//
radnici	431	222	51,51
%	2,69	5,81	//
vojska, policija,	45	23	51,11
%	0,28	0,60	//
službenici, stručnjaci	286	170	59,44
%	1,78	4,45	//
slobodne profesije	13	11	84,61
%	0,08	0,29	//
izdržavana lica	6.548	652	9,96
%	40,82	17,05	//
učenici i studenti	850	133	15,65
%	5,30	3,48	//
ostala zanimanja	27	20	74,07
%	0,17	0,52	//
lični prihodi	67	32	47,76
%	0,42	0,84	//
nezaposleni	13	3	23,08
%	0,08	0,08	//
nepoznatih zanim.	324	32	9,88
%	2,02	0,84	//
ukupno	16.042	3.823	23,83

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Banija, Srbi - profesionalna struktura stradalih

Grafikon 3.

Tabl. 13. Profesionalna struktura stradalih civila Srba iz Gline prema godini stradanja

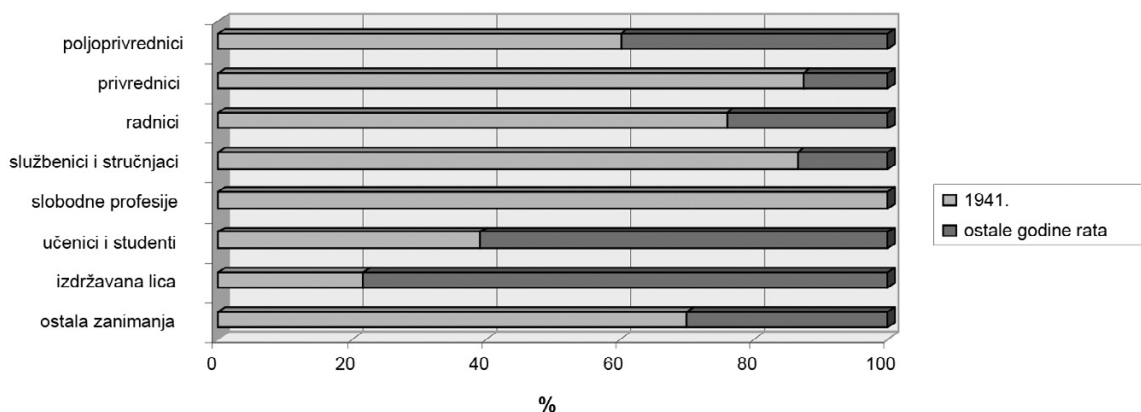
Glina, Srbi	ukupno	1941	%
poljoprivred.	2.062	1.239	60,09
%	48,45	61,67	//
privrednici	142	124	87,32
%	3,34	6,17	//
radnici	133	101	75,94
%	3,12	5,03	//
vojska, policija,	13	9	69,23
%	0,30	0,45	//
službenici, struč.	93	81	86,58
%	1,93	3,53	//
slobodne profes.	8	8	100,0
%	0,19	0,40	//
izdržavana lica	1.545	336	21,75
%	36,30	16,72	//
učen. i studenti	204	80	39,21
%	4,79	3,98	//
ostala zanim.	10	7	70,00
%	0,23	0,35	//
lični prihodi	21	17	80,95
%	0,49	0,85	//
nezaposleni	3	3	100,0
%	0,07	0,15	//
nepoz. zanim.	21	4	19,05
%	0,49	0,20	//
ukupno	4.256	2.009	47,20

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

U prvoj godini rata na Baniji ubijeno je više od četiri petina stradalih pripadnika slobodnih profesija, tri četvrtine pripadnika ostalih zanimanja (uglavom sveštenika), tri petine službenika i stručnjaka, zatim više od polovine privrednika, pripadnika vojske i policije, radnika, te dve petine studenata srpske nacionalnosti.¹⁸ U istom periodu najbrojnija profesionalna grupa u okviru srpskog dela populacije Banije, a koju su činila izdržavana lica, izgubila je tek desetinu ukupnih gubitaka ove profesionalne grupe, a tada je život izgubila i trećina poljoprivrednika ove nacionalnosti. Na teritoriji opštine Glina, a koja je pretrpela najveće civilne gubitke, ova tendencija uništavanja lokalne elite srpskog naroda je još očiglednija. U 1941. godini ubijeni su svi pripadnici slobodnih profesija, devet desetina službenika i stručnjaka,¹⁹ te privrednika, tri četvrtina studenata²⁰, kao i radnika, više od dve trećine pripadnika vojske i policije, te ostalih zanimanja (većinom sveštenika), te četiri petine lica sa ličnim prihodima (uglavnom penzionisanih činovnika). U istom periodu je stradalo tri petine poljoprivrednika, čime je iskazana težnja režima NDH da pored uništenja elite srpskog naroda, uništi i vojnosposobni deo srpskog naroda i time eliminiše mogućnost njegove odbrane. Tek petina stradalih izdržavanih lica srpske nacionalnosti iz opštine Glina izgubilo je život u prvoj godini rata, dok je njihov veći deo ostavljen za potonji period kada će ih biti lakše eliminisati pošto ostanu bez zaštite.

Civili sa Banije su tokom rata stradali u različitim okolnostima. Više od polovine stradalih je izgubilo život u direktnom teroru, u pojedinačnim ili masovnim zloči-

Glina, Srbi - profesionalna struktura stradalih civila

Grafikon 4.

nima, dok je dve petine civila izgubilo život u logorima i zatvorima u zemlji ili inostranstvu, uz mali segment civila koji je stradao u ostalim okolnostima. Stradalih civila Banije u direktnom teroru bilo je za trećinu više (1,31 puta) od onih koji su izgubili živote u logorima i zatvorima. Intenzitet i dinamika stradanja civila u različitim okolnostima nisu bili jednaki, kao što ni okolnosti stradanja nisu bile jednake u svim delovima Banije, kao ni za sve nacionalnosti regiona.

Tabl. 14. *Okolnosti stradanja civila Banije prema godini stradanja*

Banija	ukupno	1941	%
direktni teror	9.357	2.846	30,41
%	53,09	69,09	//
logori i zatvori	7.143	1.118	15,65
%	40,52	27,14	//
ostalo	1.123	155	13,80
%	6,37	3,76	//
ukupno	17.623	4.119	23,37

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Tabl. 15. *Okolnosti stradanja civila Banije po opštinama*

Banija–civila 1941.	ukupno	Dvor	%	Glina	%	Kostajnica	%	Petrinja	%	Sisak	%
direkt. teror	2.846	156	5,48	1.454	51,09	235	8,26	766	26,91	235	8,26
%	69,09	65,82	//	70,55	//	78,86	//	75,92	//	45,72	//
logori/zatvori	1.118	67	5,99	525	46,96	61	5,46	209	18,69	256	22,90
%	27,14	28,27	//	25,47	//	20,47	//	20,71	//	49,80	//
ostalo	155	14	9,03	82	52,90	2	1,29	34	21,93	23	14,84
%	3,76	5,91	//	3,98	//	0,67	//	3,37	//	4,47	//
ukupno	4.119	237	5,75	2.061	50,04	298	7,23	1.009	24,50	514	12,49

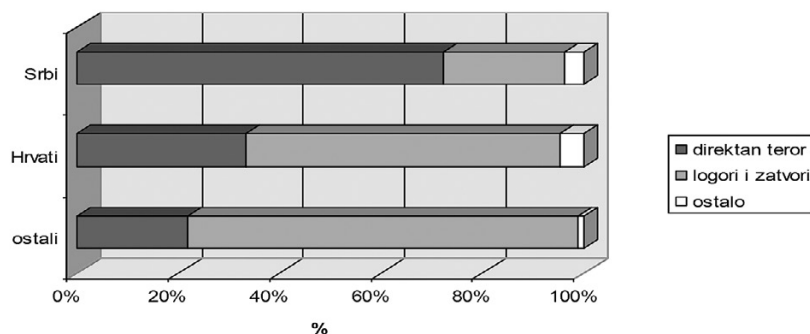
AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Tabl. 16. *Okolnosti stradanja civila Banije po nacionalnostima*

Banija 1941.	ukupno	Srbi	%	Hrvati	%	ostali i nepoznati	%
direktni teror	2.846	2.764	97,12	50	1,76	32	1,12
%	69,09	72,30	//	33,33	//	21,92	//
logori i zatvori	1.118	913	81,66	93	8,32	112	10,02
%	27,14	23,88	//	62,00	//	76,71	//
ostalo i nepoz.	155	146	94,19	7	4,52	2	1,29
%	3,76	3,82	//	4,67	//	1,37	//
ukupno	4.119	3.823	92,81	150	3,64	146	3,54

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Banija 1941. - okolnosti stradanja civila po nacionalnostima

Grafikon 5.

Tabl. 17. *Okolnosti stradanja civila iz Gline po nacionalnostima*

Glina 1941.	ukupno	Srbi	%	Hrvati	%	ostali i nepoznati	%
direktni teror	1.454	1.435	98,69	11	0,76	8	0,55
%	70,55	71,43	//	45,83	//	28,57	//
logori i zatvori	525	493	93,90	12	2,28	20	3,81
%	25,47	24,54	//	50,00	//	71,23	//
ostalo i nepoz.	82	81	98,78	1	1,22	--	--
%	3,98	4,03	//	4,17	//	--	//
ukupno	2.061	2.009	97,48	24	1,16	28	1,36

AMŽG, Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“

Početak rata je sa sobom nosio izvesne specifičnosti u okolnostima stradanja. Gotovo trećina svih civila Banije stradali u direktnom teroru izgubila je život u prvoj godini rata, tako da je njihov udeo dvostruko veći (1,94 puta) od udela stradali u logorima i zatvorima u istom periodu. Učešće stradali u direktnom teroru u gubicima civila sa Banije stradali 1941. godine bilo je 2,54 puta veće od učešća stradali u logorima i zatvorima. Takav odnos u učešću u gubicima grupa stradali civila u različitim okolnostima nije bio jednak u svim delovima Banije. U četiri od pet opština stradali u direktnom teroru imaju višestruko veće učešće u gubicima od stradali u logorima i zatvorima, koje se kretalo od četiri petine stradali u Kostajnici do dve trećine gubitaka u Dvoru, dok je jedino u Sisku učešće stradali u logorima i zatvorima veće od učešća stradali u direktnom teroru.²¹ Direktni teror je bio dominantna okolnost stradanja civila iz glinske opštine u prvoj godini rata, tako da je stradali pod ovim okolnostima bilo 2,77 puta više od civila koji su izgubili živote u logorima i zatvorima. Okolnosti stradanja civila nisu bile jednake kod svih nacionalnosti Banije. Srbi su 1941. godine najvećim delom stradali u direktnom teroru, dok su Hrvati i pripadnici ostalih i nepoznatih nacionalnosti većinom gubili živote u logorima i zatvorima. Potreba za brzom eliminacijom Srba kao protivnika, neorganizovanost logorskih sistema na početku rata, nemogućnost transporta velikog broja ljudi iz ruralnih predela u logore, početni strah režima od pobune srpskog stanovništva, a kasnije ograničenost sposobnosti delovanja državnog aparata NDH usled ustanka, prouzrokovali su da direktan teror postane dominantni način obračuna sa srpskim delom populacije u većem delu NDH, pa i na Baniji, gde je stradali pod ovim okolnostima bilo trostruko više nego stradali u logorima i zatvorima. Sa druge strane, pripadnici ostalih nacionalnosti (uglavnom Jevreji i Romi) i antire-

žimski opredeljeni Hrvati većim su delom stradali u logorima i zatvorima, tako da ih je stradali pod ovim okolnostima bilo 3,50 odnosno 1,86 puta više nego stradali u direktnom teroru. Apsolutna dominacija Srba u gubicima civila opštine Glina uslova je gotovo identičnu strukturu stradali u različitim okolnostima ove nacionalnosti i ukupnih gubitaka opštine, a razlika se jedino javlja kod civila hrvatske nacionalnosti kod kojih je isti omer stradali u direktnom teroru i u logorima i zatvorima.

ZAKLJUČAK

Banija spada u one delove Hrvatske, ili tadašnje NDH, ili šire gledano Jugoslavije, koja je tokom Drugog svetskog rata pretrpela značajan gubitak civila. Učešće stradali civila sa Banije u ukupnim gubicima civila NDH prve godine rata bilo je 1,49 puta veće od zastupljenosti regiona u populaciji. Početak rata se pokazao kao najpogubniji po njeno stanovništvo Banije. U prvih 21 mesec trajanja rata stradalo je 57,69% njenih civila, sa izjednačenim stradanjem u obe godine. U nejednakom stradanju civila iz opština Banije, iz Gline je poticala polovina stradali 1941. godine, što je dvostruko više od njenog učešća u populaciji regiona. Srbi su činili 91,03% stradali civila Banije, što je izuzetno veliko stradanje s obzirom da su predstavljali smo polovinu njene populacije, a slede ih stradali antifašisti hrvatske nacionalnosti sa učešćem u gubicima od 7,09%, dok je pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti (najviše Jevreja i Roma) među civilima bilo 1,88%. Stradanje civila različitih nacionalnosti nije bilo jednako niti ravnomerno tokom rata. U prve dve godine rata život je izgubilo tri petine svih stradali Srba Banije, četvrtina Hrvata i više od četiri petine pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti. Pokušaj režima NDH da počet-

kom rata eliminiše ili smanji mogućnost potencijalne pobune dovela je do povećanog stradanja muškaraca srpske nacionalnosti, odnosno manjeg stradanja žena u odnosu na njihove ukupne gubitke u ratu, dok su kod malobrojnih stradalih pripadnika hrvatskog naroda, koji su izgubili živote kao protivnici režima i antifasisti, žene bile daleko zastupljenije, kao i kod pripadnika ostalih nacionalnosti koji su stradali na osnovu rasnih zakona. Profesionalna struktura stradalih Srba sa Banije

pokazuje težnju ustaškog režima da na početku rata eliminiše vođstvo srpskog naroda ubijanjem njegove tamnije intelektualne i finansijske elite, što je bilo posebno izraženo u opštini Glina. Najveći deo stradalih Srba sa Banije je izgubio živote u masovnim ili pojedinačnim zločinima, dok je većina Hrvata i pripadnika ostalih i nepoznatih nacionalnosti nastradala u logorima i zatvorima.

¹ Region je podneo izvesne gubitke i u I svetskom ratu, ali su oni daleko manji od gubitaka u potonja dva rata.

² Popis je sačinjen radi sprovođenja odštetnog zahteva prema Nemačkoj. (Igor GRAOVAC i Dragan CVETKOVIĆ, *Ljudski gubici Hrvatske 1941. – 1945. godine: pitanja, primjeri, rezultati...*, Zagreb 2005.; Zoran JANJETOVIĆ, *Od Auschwitzta do Brijuna: pitanje odštete žrtava nacizma u jugoslovensko-zapadnonjemačkim odnosima*, Zagreb 2007.) Popisna komisija je utvrdila da je učinjen čitav niz propusta pri izradi popisnika, tako da je njime obuhvaćeno 597.323 osoba što je 56-59% od onih koje je trebalo obuhvatiti popisom (između 1.016.000 i 1.056.000), a u koje nije uračunato „najmanje oko 50.000 kvislinaga“ kao i oko 40.000 Jevreja i Roma za koje nije imao ko da da podatke. (*Žrtve rata 1941–1945 – Rezultati popisa*, Beograd 1966. – repint 1992., 7). Proizilazi da je popis obuhvatio između 51,7 i 54% stvarno stradalih, pa je na korišćenje popisa stavljen embargo koji je potrajao skoro 30 godina (do 1992). Koristeći se raznovrsnom građom, Savezni zavod za statistiku (SZS) je, uz pomoć Muzeju žrtava genocida (MŽG), 1995. otpočeo rad na reviziji popisa koji je trajao do 1999. godine. Od 2003. MŽG samostalno vrši reviziju popisa. Postavljeni cilj je da se obuhvate sva lica sa prostora SFRJ bez obzira na nacionalnu, versku, etničku, političku, vojnu pripadnost, čime bi se otklonio jedan od osnovnih nedostataka popisa, a to je nepopisivanje „kolaboracionista“, kao i da se identifikuju Romi koji nisu posebno popisani. Nakon pojave rezultata novih demografskih istraživanja, kao i analize ovog popisa, kao polaznu tačku u istraživanjima treba uzeti procenu o broju stradalih koja se kreće između 1.070.000 i 1.120.000 osoba (procenjeni broj za teritoriju Kraljevine Jugoslavije iznosi između 1.042.000 i 1.092.000 stradalih), odakle sledi da je popisom obuhvaćeno od 53,3-55,8% stradalih. Revidiranim popisom je do sada obuhvaćeno 657.128 stradalih što je 58,67 do 61,41% od procenjenog broja stradalih. Rezultati popisa su složeni prema mestu boravka stradalih pre početka rata. Izvesno je da je deo stradalih osoba tokom rata promenio mesto boravka, što delimično utiče na preciznost iznetih podataka, ali ne u meri koja bi narušila njihovu verodostojnost. (Arhiv Jugoslavije, fond 179 – Popis Žrtve rata 1941–1945) iz

1964. godine; Arhiv Muzeja žrtava genocida, fond Žrtve rata 1941–1945, baza podataka Žrtve rata 1941–1945)

³ Popis 1937: 86 – 88, 91, 92, 111

⁴ Isto

⁵ Popis 1937²: 86 – 88, 91, 92, 111; *Demografska statistika* 1945: 7–8, 12, 18, 21

⁶ Popis 1937: 86–88

⁷ Hrvati iz Gline su činili 17,78% sunarodnika sa Banije.

⁸ Popis 1937²: 86–88; *Demografska statistika* 1945: 8

⁹ Početak stradanja civila glinske opštine vezan je za maj mesec Čedomir VIŠNJIĆ, Branko VUJASINOVIĆ, Đuro ROKSANDIĆ, *Glina 13. maja 1941.*, Zagreb 2011.), tako da su njihovi gubici u prvoj godini rata nastajali tokom 8 meseci, te su stoga realni gubici civila u prvoj godini rata 3,89 puta veći nego u narednoj.

¹⁰ U ukupnim gubicima civila srpskog naroda sa Banije žene su činile dve petine (39.78%) stradalih.

¹¹ U ukupnim gubicima civila hrvatskog naroda sa Banije žene su činile 29,54% stradalih.

¹² Starosni uzrast između 15 i 44 godina je u Savskoj banovini (koja se većim delom našla u NDH) činio 53,98% populacije. (*Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. 3. 1931. godine knjiga III. Prisutno stanovništvo po pismenosti i starosti*, Beograd 1938., 8).

¹³ Među službenicima i stručnjacima srpske nacionalnosti registrovano je 43 stradalih učitelja i profesora, od kojih je 21 (48,84%) izgubilo život tokom 1941. godine.

¹⁴ Od ukupno 74 stradalih studenata, 29 je izgubilo život tokom prve godine rata (39,19%).

¹⁵ U populaciji sresa Glina prema profesionalnoj opređenosti bilo je 3,82% radnika (zajedno sa nadničarima i slugama, te šegrtima), 0,78% činovnika i nameštenika (sa pripadnicima vojske i policije), 1,88% privrednika. (*Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. godine, knjiga IV. Prisutno stanovništvo po glavnom zanimanju*, Sarajevo 1940., 216–217)

¹⁶ U srezu Glina je bilo nepismeno 55,94% populacije starije od 10 godina. (*Definitivni rezultati popisa stanovništva*

od 31. 3. 1931. godine knjiga III. *Prisutno stanovništvo po pismenosti i starosti*, Beograd 1938., 80).

¹⁷ Iz delimično sačuvanih dokumenata može se uočiti takva tendencija, poput telefonskog naloga ustaškog redarstva Zagreb od 19. jula 1941. godine Velikoj župi Hum da se upute u logor Gospić grupe „financijalno i intelektualno jačih“ Srba. Antun MILETIĆ, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941-1945*, knjiga I, Beograd 1986., 56.

¹⁸ Od ukupno 74 studenata srpske nacionalnosti stradalih kao civili, 29 je izgubilo život tokom prve godine rata (39,19%).

¹⁹ Među stradalim civilima srpske nacionalnosti ove profesionalne grupe identifikovano je 11 učitelja i profesora od kojih je 10 (90,91%) izgubilo život u prvoj godini rata.

²⁰ Od ukupno 25 studenata srpske nacionalnosti stradalih kao civili, 19 je ubijeno 1941. godine (76,00%).

²¹ Udeo stradalih u logorima i zatvorima iz Siska među stradalima pod ovim okolnostima dvostruko je veći nego što je udeo stradalih civila iz Siska u ukupnim gubicima civila sa Banije u prvoj godini rata.